

A település egységes arculatának kialakítása

avagy a főépítész feladata, felelőssége

mottó: „Az építészeti csak ürügy.” Plesz Antal
építész-főépítész struktúra

Az építés szó gyöke az **ép** jelentéshordozó hangsor. Az építész feladata építeni, épebbé tenni környezetét. Ez azt a feladatot, felelősséget rója az építészre, főépítészre, hogy megvizsgálja az adott hely szellemét, értékeit, hagyományait, történetét, megvizsgálja az adottságokat, és jobb minőséget hozzon ott létre, mint ami előzőleg volt.

A régi ember tevékenysége egy adott területen a természet elemeinek átrendezéséből állt. A természet „rendezetlenségéből” egy újfajta **minőséget** hozott létre, de a teremtet világ anyagait használta, vagyis megőrizte, mi több, a mértéktartó, a kozmoszt mintázó átfogalmazás révén egy olyan metamorfózis részese lett, mely jobb minőséget hozott ott létre. Az építész feladata ma is ez! Mégis az önkifejezés mámor, a gyökerek elvetése, az alkotás örömeinek nem-keresése háttérbe szorítja ennek az egyensúlynak a fenntartását.

Az első példák az pusztán élő ember ősepítványai (Kunkovács László), melyek józanul, **mértéktartóan** az ember minimálterét jelölték ki, azt a teret és funkciót, melyre a pusztán a feladta ellátásához feltétlenül szüksége volt. Szárnyék, cserény (enyhely), kontyos kunyhó, vasaló, melyek összeforgatásából alakul ki idővel a háromszatú ház, mely már ugyan absztrakció a minimáltérhez képest, de még mindig az ember a **lépték**. Az ember, aki harmóniában él a teremtet világgal, a kozmoszsal, ismeri az ünnepeket, tevékenységét a csillagokhoz igazítja, vagyis a kultúra minden szegmense, a munkától a (nép)művészetig még **szakrális** alapokon épül.

Az emberi lépték nem úgy jelenik meg, mint a reneszánsz humanizmusban, ahol a művészet kezd megszűnni mint a teológia szolgálóleánya, vagyis kezd deszakralizálódni. Ebben az esetben az emberközpontúság az istenközpontúsággal azonosítható. Isten az ember teremtetésekor az élet lehetőségét az orrába lehelte, vagyis az ember egyfajta **isteni lényeg**et kapott, egyesülnek benne lelki és testi princípiumok, ezért a teremtet koronája. Az ember ennek a küldetésnek a felismerésében a környezetének arculatot ad, melynek jegyeit a **lelki alkat**ából, az ősképek, a kollektív tudat elemeiből és az új megismeréseiből, felismeréseiből formál.

Arculat – Pavel Florenszkij

Arc-Álarc-Arculat

Lepahin Valerij, az MTA doktora Pavel Florenszkij nyomán fogalmazza, hogy az **arc** mint empirikus adottság, meglehetősen változó, képlékeny. Az emberi élet során változhat, fejlődhet, valamilyen – a személyiség belső, lelki élete által megszabott - irányban.

*Ha az ember lelki fejlődése megáll, belső lelki életének intenzitása csökken, az feltétlenül nyomot hagy az arcán, aminek következtében arca egyre inkább az „álarc” (larva, üresség, szubsztancia nélküli sablon, álrealitás) szerepét kezdi magára venni, hogy így álcázza a lélek ürességét. **Ha azonban a személyiség lelki életet is él, ez óhatatlanul tükröződik az arcán: fény tölti be, eltűnik róla minden lényegtelen vonás, önmagává válik, lelki arculattá lényegül át.***

Florenszkij úgy fogalmaz, hogy „Az arculat nem más, mint az Istenhez való hasonlatosság megvalósulása az arcban. [...] azok pedig, akik arcukat arculattá változtatják, szavak nélkül, önnön látványuk által adnak hírt a láthatatlan világ titkairól.”

Mindez pedig összefügg Makovecz Imre **épületlénnyel**, ami tisztán összefoglalja és igazolja mindazt, ami az embernek a teremtett világban elfoglalt helyéről, a természet és az épített környezet emberarcúságáról szól. A ház minden egyes eleme antropomorf, zoomorf vagy a szellemi világról tanúskodik (emberi-állati metaforák).

Amikor tehát a **település egységes arculatáról** beszélünk, akkor valamiféle művészi alkotással állunk szemben, ami túlmutat önmagán, túlemeli a nézőt egy magasabb realitásba. Mindegy, hogy egy kertről, egy buszmegállóról, egy házról vagy egy település egészéről beszélünk, hiszen ez mind építészet... és akkor még elég szűk keretek közé zártuk a fogalmat, a szó gyökére gondolva.

A települések (Erhardt Gábor előadás-anyagát is felhasználva)

- Lehet-e minden ház hasonló, egynyelvű? – Kós – divat és sietség, Ipolyi-Grimm
- Nagyváros (kerület), kisváros, falu léptékben máshogy kezelendő ez a kérdés? - Városmajor
- Környezetpszichológiai kutatások bizonyítják, hogy az embernek változatos (de nem zavaros) környezetre van szüksége, azaz bizonyos egységesség szükséges a biztonságérzet kialakulásához.
- Milyen a jó egységes településarculat? Min alapul: a helyben található örökségen? a Kárpát-medencei örökségen? a helyi közösség elvárásain?
- Mi a modern? Frank Lloyd Wright + regionalista modern
- Jellemzően a spekulációs tőke épít, vagyis az egyén és nem a közösség a szempont. Az új parcellázású külső területeket már végképp a „modern” területének képzelik (egyik utolsó példa a Wekerle)
- működőképes modellek: Poundbury – Akriborg – neotrad építészet – Leon Krier

Főépítések

- jogszabályi fókuszú: tak, tkr, hész, világörökség előírásai lefedik
- gazdatípus: (Bodonyi Csaba, Tokaj, Salamin Ferenc-Zebegény)
 - vertikális átfogás (Mari néni kerítésétől a fejlesztési koncepció egészéig),
 - tudás a múlttól
- hátráltató tényezők
 - érdektelenség – TAK-ok társadalmasítása
 - kulturális tényezők hiánya, elfeledése
 - adminisztrációs teher – különféle eljárások, kötelezés
 - emberhiány 3200-400
 - destruktív hozzáállás
 - excentrikus – ő tudja a legjobb házat, de
az alázat hiánya rombol
 - megalkuvó – a kocka, az alpesi, a mediterrán, a szürke...
a gondolat hiánya rombol – A MŰVELETLENSÉG

Megoldás

- **Turi Attila három alapvetésének** egységes elfogadását javaslom:
 - a homlokzat **közügy**, így nem csak az építetőre és a tervezőre tartozik annak kinézete
 - az építésznek egy különleges adottsága van a laikusokhoz képest: **látja azt, ami még nincs** a belső térkapcsolatoktól egy tervezett épület elhelyezkedésén, tömegarányain át egy fejlesztendő terület jövőbeni összképéig. Lát térben és rajzba is tudja önteni, és a megvalósulás utolsó pillanatáig kísérni, felügyelni, irányítani tudja a folyamatot.
 - az építészetnek **kulturális kérdésnek** kell lennie, vagyis ne legyen kiszolgáltatott!

- tervtanácsi támogatás
- település megismerése
- jelenlét: találkozás az emberekkel
- kommunikáció mindenkivel
- vízió
- példamutatás – emberi, építési
- józanság: **telepítés-tájékozás, tornác, padlás, eresz, fák** – mind eldobtuk divatból

A tetők - arkhai

Már érzékelhető, hogy az építészet, a táj (az épített és természeti környezet) alakítása szakrális küldetés, vagyis

- vagy sikerül olyan társadalmat építenünk, ami újra összhangban él a teremtet világgal és a Teremtővel, és kitermeli magából azokat az embereket, akik felelősen alakítják azt mindenféle papír nélkül, ahogy azt elődeink tették,

vagy (aminek esélyét látom)

- ráébredünk a kozmikus küldetésünkre és felelősen megismerjük valódi természetünket, mely a teremtés folytatására kell, hogy vezessen mindannyiunkat!

Makovecz Imre - A tetők (Magyar Építőipar – 1984/5.) című írásában így fogalmaz:

A ház is, mint annyi minden, az ember és a világ szellemi viszonyát hordta magában. Ahogy az ember önmagát meghatározta, s ebbe a meghatározásba beleszerkesztette a teremtő Isten egész világát, úgy a ház is, ünnepeinek, életének helye is ilyen volt.

A csillagos ég ártó és áldásos hatása, az eső, a szél, a Nap és a Hold és még sok minden más kizárásának és bebocsátásának szükséglete alakította ki azt a Helyet, melyet háznak nevezett.

Ha a legrégibb történelmi réteget keressük, akkor természetesen nem a földben talált emlékeket nézzük csupán, hanem nyelvünket, ősi szavainkat figyeljük, mit hordoznak az építésről. (ld. épületlény)

[...] látjuk, hogy az építés maga nem csupán a hasznosság, vagy az építéstechnika szűken értelmezett szavait használja, hanem utal egy különös világképre, melynek megjelenítő, mágikus ereje ma kissé szokatlan, tartalma tudatunk mélységeibe süllyedt. Ma, ha tetőgerincet vagy homlokzatot mondunk, nem él bennünk a szavak megjelenítő ereje, ma már ezeket a szavakat tudattalanul használjuk. Homlokzatnak nevezzük a házgyári elemekből összerakott hatalmas fal külső felületét is, sokszáz ablakszemét is a szem szóval illetjük, de fel sem merül bennünk egy százszemű hatalmas homlok képze, egy homloké, mely mögött ezernyi ember él, kik egy új ablakon néznek a világra, a televízió képernyőjén át. Pedig így van.

[...] Itt Európában mindig építettek tetőt a házakra. A tetők hajazata fából, cserépből, palából, kőből, nádból, rozsszalmából és nagyon ritkán földből és eleven fűből készült.

Amikor népünk hosszú vándorlásra kényszerült, a gyorsan építhető és bontható, utófesztett szerkezeteit, nemezzel, állatok szőréből készített hajlékony lemezekkel borította. A tetőtlen házak kora itt Európában nagyon rövidnek bizonyult. Mindössze 50-60 év az ismer múlt több ezer évéhez képest. Különös kísérlet volt ez, egy elvonatkoztatott, a Földtől idegen gondolkodás kísérlete. [...] a kubizmus rövidéletű eszes világpolgárainak szociális mezbe bújtatott diktatúrája erre a néhány évtizedre elfelejtette velünk az építészet eredeti szellemét, az architectura, az Archai tektonikáját.

„A mennyei hierarchiáról” – Dionüsziosz Areopagitész

szeráfok, kerubok, trónusok – uralmak, erők, hatalmak – fejedelemségek, arkangyalok, angyalok